

بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود (مطالعه موردی: شرکت‌های در مانده مالی نسبت به دیگر شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران)

اله‌کرم صالحی

گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مسجد سلیمان، مسجد سلیمان، ایران. (نویسنده مسئول)
A.k.salehi@iaumis.ac.ir

شاهرخ بزرگمهریان

گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مسجد سلیمان، مسجد سلیمان، ایران.
Sharokh2076@yahoo.com

امین امینی

دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز
amin_amin94@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۱/۱۹ تاریخ پذیرش: ۹۵/۳/۵

چکیده

آنچه مطلوبیت سود را برای سهامداران افزایش می‌دهد کیفیت و پایداری آن است. اما، آنچه می‌تواند باعث کنترل رفتار فرصت-طلبانه‌ی مدیریت شده و مشکلات نمایندگی بین سهامداران و مدیران را کاهش دهد و منجر به ثبات میزان سود شود، حسابرسی است. حسابرسی که با کیفیت بالاتری انجام شود می‌تواند بر میزان اقلام تعهدی اختیاری اعمالی شده توسط مدیریت و کیفیت و پایداری سود نقش داشته باشد. لذا هدف اساسی این پژوهش بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود در میان شرکت‌های در مانده مالی نسبت به دیگر شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. با توجه به ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش، شش فرضیه پژوهش تدوین و برای تعداد ۱۸۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا انتهای ۱۳۹۱ آزمون شدند. برای سنجش کیفیت حسابرسی، از سه معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت صاحبکار و تداوم تصدی حسابرس استفاده شده است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد که اندازه‌ی حسابرس و تخصص حسابرس با پایداری سود ارتباط مثبت معناداری داشته است. اما، تداوم تصدی حسابرس رابطه‌ی معناداری با پایداری سود نداشته است. همچنین، نتایج نشان داد که شدت ارتباط بین کیفیت حسابرسی (اندازه و تخصص حسابرس) و پایداری سود در بین شرکت‌های در مانده‌ی مالی نسبت به شرکت‌های غیردر مانده‌ی مالی شدیدتر بوده است.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابرسی، پایداری سود و بورس اوراق بهادار.

۱- مقدمه

مشکلات نمایندگی در نتیجه تضاد منافع است که بین مدیران و سهامداران ایجاد می‌شود. همچنین، همین تضاد منافع به نحو دیگری میان سهامداران کنترل‌کننده شرکت (سهامداران عمده) و سهامداران اقلیت نیز وجود دارد. وجود چنین تضاد منفعی باعث ایجاد مسائل و مشکلات نمایندگی و در نهایت منجر به هزینه‌های نمایندگی شده که به شرکت و ذی‌نفعان آن منتقل می‌شود. در همین راستا، هزینه‌های نمایندگی ناشی از تلاش‌های مالکان برای کنترل مدیران، اغلب قابل توجه و با اهمیت است. از سویی دیگر، مدیران نیز مایلند ثابت کنند که آنان نسبت به منافع سهامداران مسئول بوده و به دنبال افزایش ثروت سهامداران هستند (بیکر^۱ و همکاران، ۱۹۹۸). بنابراین، هر دو گروه (مالکان و مدیران) مایل به استفاده از خدمات حسابرسی مستقل هستند، بدین ترتیب، حسابرسی به عنوان راهکاری کارآمد برای محدود کردن اختیارات مدیران در روابط قراردادی محسوب می‌شود.

صورت‌های مالی بخش عمده‌ای از اطلاعات مورد نیاز سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان که شرکت را تأمین می‌کند. براساس چنین سطح اعتمادی به صورت‌های مالی، نقش حسابرسان نیز نقش حیاتی است. حسابرسی صورت‌های مالی امری ضروری است زیرا، صورت‌های مالی حسابرسی شده می‌تواند این اطمینان را برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان فراهم کند که اطلاعاتی معتبر و قابل اتکا در اختیار آنان قرار می‌گیرد. بنابراین، حسابرسی صورت‌های مالی می‌تواند ارزش افزوده اقتصادی برای یک شرکت ایجاد کند. با در نظر گرفتن اهمیت خدمات حسابرسی و عدم امکان مشاهده مستقیم کیفیت حسابرسی، پیدا کردن روشی اثربخش برای کنترل کیفیت حسابرسی، موضوعی ضروری است (اعتمادی و همکاران، ۱۳۸۸). مهم‌ترین جنبه‌ی کنترل و مدیریت کیفیت حسابرسی را می‌توان معیارهای تخصص، اندازه و تداوم انتخاب حسابرس دانست. هدف اصلی تاسیس شرکت‌ها و موسسات انتفاعی تحصیل سود است. و با توجه به پیشرفت تکنولوژی و گسترش شرکت‌های عظیم تولیدی و بازرگانی در سطح بین‌المللی و رونق روز افزون بازارهای بورس سهام، یکی از معیارهای مهم ارزیابی عملکرد مدیریت واحدهای مختلف تجاری، پتانسیل سودآوری و ارزش سهام شرکت‌ها می‌باشد. بدیهی است، سرمایه‌گذاران (خریداران سهام) جهت خرید سهام، قدرت سودآوری آتی شرکت‌های مختلف را پیش‌بینی کرده و بر اساس نتایج حاصله، تصمیمات لازم را اتخاذ می‌کنند. آنچه مسلم است، اینکه پیش‌بینی مزبور با استناد به تحلیل پایداری سود از کیفیت و اعتبار بیشتری برخوردار خواهد بود (اسلامی

بیدگلی و زارعی، ۱۳۸۲). سودهای گزارش شده در صورت‌های مالی و گزارشات مالی به دلیل استفاده از حسابداری تعهدی و وجود قضاوت‌ها و ارزیابی‌های شخصی، نمی‌تواند به طور مناسب قدرت موسسه را در ایجاد جریان نقدی مطلوب منعکس نماید. پایداری سود یکی از ویژگی‌های کیفی مهم سود حسابداری است که بیانگر ثبات و تداوم سود حسابداری است (رجبی و خشویی، ۱۳۸۷). سودهایی که از محل عملیات جاری واحدهای تجاری باشد به مراتب پایداری شان بیشتر از اقلام ذهنی گزارش شده در صورت‌های مالی است. اقلام تعهدی نیز از این قاعده مستثنی نیستند زیرا، در شناسایی و به حساب بردن آنها درجه‌ای از ذهنیت استفاده می‌شود که باعث پایداری پایین این اقلام می‌شود. سرمایه‌گذاران بالفعل و بالقوه برای تصمیم‌گیری درباره سرمایه‌گذاری منابع خود در سهام واحدهای تجاری به پایداری سود حسابداری توجه زیادی نشان می‌دهند زیرا به پیش‌بینی دقیق‌تر جریان‌های نقدی مورد انتظارشان کمک می‌کند. سرمایه‌گذاران برای این که برآورد دقیقی از این جریان‌ها داشته باشند لازم است که درک درستی از میزان پایداری سود داشته باشند تا بتوانند پایداری سود شرکت را به نحو دقیق برآورد کنند و تصمیمات اقتصادی مناسب‌تری اتخاذ نمایند (بیکر و همکاران، ۱۹۹۸).

کیفیت حسابرسی با اطمینانی که به سرمایه‌گذاران در خصوص کاهش ریسک نمایندگی و کاهش ریسک اطلاعاتی می‌دهد، می‌تواند این امکان را برای سرمایه‌گذاران فراهم کند که اطلاعات مفیدی را از گزارش‌های سالانه شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار، برای تصمیم‌های سرمایه‌گذاری استخراج کنند.

درماندگی مالی

برطبق تعریف آلتمن (۱۹۶۸) ورشکستگی زمانی اتفاق می‌افتد که شرکت قادر به پرداخت بدیهی خود نیست نسبت بنابراین از ادامه فعالیت‌های تجاری باز می‌ماند. در ادبیات مالی نیز تعاریف مختلفی از درماندگی مالی ارائه شده ارائه شده است.

گوردون (۱۹۷۱) در یکی از اولین مطالعه‌های خود بر روی نظریه درماندگی مالی، آن را به عنوان کاهش قدرت سودآوری شرکت تعریف کرده است که احتمال عدم توانایی پرداخت بهره و اصل بدهی را افزایش می‌دهد. تعیین دلیل یا دلایل دقیق ورشکستگی و مشکلات مالی کاری آسان نیست. در اغلب موارد دلایل متعددی با هم به پدیده ورشکستگی منجر می‌شوند. دان و براد استریت (۱۹۹۸) دلیل اصلی ورشکستگی را مشکلات مالی و اقتصادی میدانند. (اعتمادی و همکاران، ۱۳۸۸)

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

واژه‌ی «کیفیت حسابرسی» برای حسابرسان و کاربران صورت‌های مالی معانی متفاوتی دارد. کاربران زمانی حسابرسی را با کیفیت تلقی می‌کنند که در نتیجه‌ی آن این اطمینان حاصل شود که صورت‌های مالی فاقد هرگونه اشتباه و تقلب است (بیکر و همکاران، ۱۹۹۸). امروزه، کیفیت حسابرسی به میزان مطابقت بین اطمینان‌بخشی به دست آمده با اطمینان-بخشی قابل قبول اشاره دارد (درایس و گیروس^۲، ۱۹۹۲). آنها معتقدند که، اگرچه استقلال ظاهری و صلاحیت حرفه‌ای مورد انتظار حسابرسان ممکن است رابطه‌ی مستقیمی با استقلال و صلاحیت حرفه‌ای واقعی آنان داشته باشند، اما لزوماً یکسان نیستند. آنها برای تمایز قائل شدن بین این دو مفهوم به ترتیب از دو واژه‌ی حسن شهرت و توان نظارتی حسابرس به عنوان اجزای کیفیت حسابرسی استفاده کرده است. حسن شهرت حسابرس بر اعتبار اطلاعات یا قابلیت اتکای ظاهری صورت‌های مالی تأثیر می‌گذارد، در حالی که توان نظارتی حسابرس بر کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی مؤثر است. تخصص حسابرس در صنعت، خلق ایده‌های سازنده برای کمک به صاحبکاران و ایجاد ارزش افزوده برای آنان و همچنین فراهم کردن دیدگاه‌ها و راه‌کارهای تازه برای برخی از مسائلی است که صاحبکاران در صنایع مربوط به خود با آن مواجه می‌شوند (جینی و پویت^۳، ۲۰۰۵).

نمازی و همکاران (۱۳۸۷)، استفاده از نوع اظهارنظر حسابرسان، دعوای حقوقی علیه حسابرسان، تجدید ارایه صورت‌های مالی یا موارد مشابه را به عنوان معیاری برای کیفیت حسابرسی، دارای نقاط قوت و ضعف می‌دانند. نقطه‌ی قوت این معیارها این است که معیاری شفاف و غیر مبهم از کیفیت حسابرسی ارایه می‌کنند. اما، نقطه‌ی ضعف این معیارها غیرقابل تعمیم بودن آنها است. در حقیقت نبود این عوامل را نمی‌توان به عنوان کیفیت بالای حسابرسی فرض کرد.

پایداری سود به معنای تکرارپذیری (استمرار) سود جاری است. هرچه پایداری سود بیشتر باشد یعنی واحد تجاری توان بیشتری برای حفظ سودهای جاری دارد و بنابراین کیفیت سود واحد تجاری بیشتر است. بطور کلی هرچه سود گزارش شده به استفاده‌کنندگان کمک کند تا تصمیمات بهتری بگیرند، آن سود با کیفیت‌تر محسوب می‌شود. برخی تحلیل‌گران معتقدند هرچه نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص بیشتر باشد، کیفیت سود بالاتر است. به عبارت دیگر یک واحد تجاری با سطح بالای درآمد و جریان نقد پایین ممکن است مشکوک به

شناسایی زود هنگام درآمد و یا معوق کردن هزینه‌ها باشد. (دنگلو^۴، ۲۰۱۳).

گولزر^۵ (۲۰۱۰) معتقد است که حسابرسی می‌تواند یکی از راه‌های جلوگیری و کاهش مدیریت سود و افزایش پایداری باشد. زیرا اعتقاد بر این است، شرکت‌هایی که صورت‌های مالی حسابرسی شده ارائه کنند دارای محتوای اطلاعاتی و سود با کیفیت بیشتری هستند. اقلام تعهدی وابسته به قضاوت‌های مدیران است و حسابرسی شرکت‌هایی که اقلام تعهدی بیشتری دارند، نیز دشوارتر است. حسابرسی با کیفیت بالاتر، با احتمال بیشتری عملکردهای حسابداری مورد تردید را کشف می‌کند. زیرا موسسه‌های حسابرسی با کیفیت دارای تخصص، منابع و انگیزه‌های بیشتری برای کشف اشتباه و تقلب هستند.

۲-۱- پیشینه پژوهش

بایو و مارلن^۶ (۲۰۱۲)، نتیجه گرفتند کیفیت حسابرسی هموارسازی سود را محدود می‌کند. بالسم^۷ و همکاران (۲۰۰۳) ارتباط مثبتی را بین محافظه‌کاری و تداوم فعالیت حسابرس پیدا کرد، اما این ارتباط مختص موسسات بزرگ است. ارتباط بلند مدت حسابرس صاحبکار باعث ایجاد خطر عدم استقلال برای موسسات حسابرسی کوچک می‌شود. بیسکر^۸ و همکاران (۱۹۹۸) برای بیان کیفیت حسابرسی از معیارهای سطوح اشتغال در داخل موسسه حسابرسی (ساعات کاری) و در سطح موسسه حسابرسی (حق الزحمه‌ی حسابرسی) استفاده کرد، همچنین، معیارهای ورودی و خروجی کیفیت حسابرسی را نیز در نظر گرفت. جینی و پویت^۹ (۲۰۱۰) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که کیفیت حسابرسی با اقلام تعهدی و اصلاح اشتباهات رابطه‌ی عکس دارد و این با دیدگاه قانون‌گذاران در رابطه با این که کیفیت حسابرسی موسسات اطلاعات مفیدی را برای صاحبکاران و سرمایه‌گذاران در هنگام ارزیابی موسسات حسابرسی فراهم می‌آورد، همسو است. با توجه به مطالب ارائه شده، مساله‌ی اساسی در این پژوهش، بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود در شرکت‌های درمانده مالی است تا بتوان با کمک نتایج آن، مدیران و سرمایه‌گذاران را در ارزیابی پایداری سود یاری کرد. هی^{۱۰} (۲۰۱۱)، نشان داد که اقلام تعهدی با قابلیت اتکای کمتر، منجر به پایداری کمتر سود می‌شود. نتایج مطالعات آنها حاکی از این بود که به علت عدم پیش بینی کامل سرمایه‌گذاران، نوعی قیمت‌گذاری غیر واقعی در مورد سهام و اوراق بهادار شرکت‌ها اتفاق می‌افتد.

پیش بینی کامل سرمایه گذاران، نوعی قیمت گذاری غیر واقعی در مورد سهام و اوراق بهادار شرکتها اتفاق می افتد.

مجتهد زاده و آقایی (۱۳۸۳)، در پژوهش خود نتیجه گرفتند بین کیفیت حسابرسی و پایداری سود رابطه‌ی مثبت با اهمیتی وجود دارد.

اسلامی بیدگلی و زارعی (۱۳۸۲)، در پژوهش خود در ۷۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به بررسی تاثیر نوع موسسه حسابرسی (سازمان حسابرسی و سایر موسسه‌ها) و نوع اظهار نظر حسابرسی در گزارش حسابرسی بر روی اقلام تعهدی اختیاری پرداختند و به این نتیجه رسیدند که تنها نوع موسسه‌ی حسابرسی با اقلام تعهدی اختیاری ارتباط دارد.

سجادی و عربی، (۱۳۸۹) در پژوهش خود اثر کیفیت حسابرسی را بر هزینه سرمایه سهام عادی و مدیریت سود مورد بررسی قرار دادند. آنها استدلال می کنند موسسات حسابرسی بزرگ در مقایسه با موسسات حسابرسی کوچکتر استقلال مالی بیشتری از صاحبکار دارند تا بتوانند کنترل و اطمینان بخشی بهتری را فراهم سازند. شواهد نشان می دهد شرکتهایی که توسط موسسات بزرگ حسابرسی می شوند اقلام تعهدی اختیاری کمتری دارند. و این باعث پایداری سود در این گونه شرکتهای می شود. به طوری که چنانچه حسابرسی اینگونه شرکتهای بسیار تاثیر گذار باشد، این عمل منجر به بهبود فرایند ساختار سود شرکت می شود. حسابرسان متخصص باعث بهبود کیفیت افشای صاحبکار، افزایش تعهدی اختیاری و کاهش تقلب و ارائه نادرست صورت های مالی می شوند.

۳- روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت از نوع همبستگی است و در میان انواع تحقیقات همبستگی جزء تحلیل های رگرسیونی می باشد. همچنین با توجه به اینکه داده های مورد استفاده در پژوهش حاضر اطلاعات واقعی و تاریخی است، آن را می توان از نوع پس رویدادی^{۱۷} طبقه بندی کرد.

جامعه آماری این تحقیق، تمام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ۱۳۸۴ تا پایان ۱۳۹۱ است. زیرا، در این دوره همه داده های مورد نیاز پژوهش و اطلاعات شرکت های مورد مطالعه قابل دسترسی بوده است. برای تعیین نمونه آماری از روش حذفی سیستماتیک استفاده شده است. بدین ترتیب کلیه شرکت های عضو جامعه آماری که دارای شرایط زیر بوده جزء نمونه آماری لحاظ شده و آن دسته از شرکت هایی که حداقل یکی از این شرایط را نداشته اند از نمونه

دیوایس، سو و ترامپیتتر^{۱۱} (۲۰۰۲) در تحقیق خود نتیجه گرفتند بین کیفیت حسابرسی و پایداری سود رابطه‌ی مثبت با اهمیتی وجود دارد.

کمرن، پرینسیپ و ترامبتا^{۱۲} (۲۰۰۸) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که ساعات صرف شده برای حسابرسی صاحب کار با پایداری سود رابطه مثبت دارد.

نکل و ونس ترانلن^{۱۳} (۲۰۰۷) با استفاده از معیار احتمال ارایه گزارش تداوم فعالیت برای شرکتهایی که در خطر ورشکستگی قرار داشتند و با استفاده از داده های مربوط به شرکت های بلژیکی به این نتیجه رسیدند که تداوم انتخاب حسابرس موجب کاهش کیفیت حسابرسی نمی شود.

دوایس و نتو^{۱۴} (۲۰۰۹)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که ساعات صرف شده برای حسابرسی صاحب کار با اقلام تعهدی اختیاری رابطه منفی و با پایداری سود رابطه مثبت دارد.

فرانسیس و ویلسون^{۱۵} (۲۰۱۴)، برای کنترل خصوصیات صاحبکاران از مدل های مقایسه ای استفاده کردند و به این نتیجه رسیدند که کیفیت حسابرسی موسسات بزرگ حسابرسی با کیفیت حسابرسی سایر موسسات تفاوت معناداری ندارد.

ووتن^{۱۶} (۲۰۱۳)، برای بیان کیفیت حسابرسی از معیارهای سطوح اشتغال در داخل موسسه حسابرسی (ساعات کاری) و در سطح موسسه حسابرسی (حق الزحمه ی حسابرسی) استفاده کرده اند، همچنین، معیارهای ورودی و خروجی کیفیت حسابرسی را نیز در نظر گرفته اند.

یگانه و آذین فر (۱۳۸۹) دریافتند که مشتریان حسابرسان متخصص موسسه های بزرگ حسابرسی در رتبه بندی انجمن پژوهش و مدیریت سرمایه گذاری، جایگاه بهتر و با اهمیت تری نسبت به مشتریان حسابرسان غیرمتخصص این موسسه ها دارند. شواهد در بخش دولتی نیز از این استدلال که تخصص در صنعت یکی از شاخص های مهم کیفیت حسابرسی است، حمایت می کند.

نمازی و همکاران (۱۳۸۷)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که کیفیت حسابرسی با اقلام تعهدی و اصلاح اشتباهات رابطه‌ی عکس دارد و این با دیدگاه قانون گذاران در رابطه با این که کیفیت حسابرسی موسسات اطلاعات مفیدی را برای صاحبکاران و سرمایه گذاران در هنگام ارزیابی موسسات حسابرسی فراهم می آورد، همسو است.

قدیری مقدم و همکاران (۱۳۸۸) نشان دادند که اقلام تعهدی با قابلیت اتکای کمتر، منجر به پایداری کمتر سود می شود. نتایج مطالعات آنها حاکی از این بود که به علت عدم

فرضیه پنجم: رابطه بین اندازه موسسه حسابرسی و پایداری سود در شرکت‌های درمانده مالی تفاوت معناداری با شرکت‌های غیر درمانده مالی وجود دارد.

فرضیه ششم: رابطه بین تداوم انتخاب حسابرسی و پایداری سود در شرکت‌های درمانده مالی تفاوت معناداری با شرکت‌های غیردرمانده مالی وجود دارد.

۵- متغیرهای پژوهش

متغیرهای این پژوهش شامل سه دسته متغیرهای وابسته، مستقل و کنترل به شرح زیر است:

۵-۱- متغیر وابسته

در این پژوهش متغیر وابسته پایداری سود است. سودی که ناشی از فعالیت‌های غیرعادی و غیرمترقبه نباشد از پایداری بیشتری برخوردار است. به بیان دیگر، قابلیت دوام و تکرارپذیری سود به عنوان پایداری سود تعریف می‌شود. مدل پژوهش به صورت زیر می‌باشد:

$$INCOME = ACCRUALS + FCF$$

که سمت راست مدل را می‌توان به صورت زیر نوشت:

$$INCOME = ACCRUALS + \Delta CASH + DIST$$

و همچنین می‌توان آنرا به صورت دیگری بشرح زیر بیان نمود:

$$INCOME = ACCRUALS + \Delta CASH + DIST_{EQ} + DIST_{D}$$

که در آن:

INCOME برابر با سود خالص سالانه

ACCRUALS برابر با جمع کل اقلام تعهدی (به عبارت دیگر

برابر است با سود خالص پس از کسر جریان نقد آزاد).

FCF جریان وجوه نقد آزاد سالانه، که برابر با تغییر در مانده وجه نقد + خالص پرداختی به سهام‌داران + خالص پرداختی به وام‌دهندگان.

DIST برابر با خالص پرداختی سالانه به تامین کنندگان سرمایه (سهام‌داران و وام‌دهندگان)، که به صورت $DIST_{EQ} + DIST_{D}$ تعریف می‌شود.

$DIST_{EQ}$ خالص پرداخت سالانه به سهام‌داران، که برابر است با کاهش در حقوق صاحبان سهام بعلاوه سود. حقوق صاحبان سهام به صورت تفاوت کل دارایی‌ها از کل بدهی‌ها تعریف می‌شود. ارزش منفی برای این متغیر نشان دهنده صدور سهام و ارزش مثبت نشان دهنده توزیع وجه نقد بین سهام‌داران است.

آماري حذف شده‌اند. برای این منظور ۳ معیار در نظر گرفته شده است و در صورتی که یک شرکت کلیه معیارها را احراز کرده باشد به عنوان یکی از شرکت‌های نمونه انتخاب شده است. معیارهای مذکور به شرح زیر می‌باشند:

(۱) شرکت‌ها باید در طول سال مالی تداوم فعالیت داشته باشند؛

(۲) شرکت‌ها جزء صنایع واسطه‌گری، سرمایه‌گذاری، لیزینگ و شرکت‌های بیمه نباشند؛

(۳) به منظور قابلیت مقایسه داشتن اطلاعات، دوره مالی شرکت‌ها، منتهی به پایان اسفند ماه باشد؛

(۴) اطلاعات مورد نیاز پژوهش از شرکت‌ها در دسترس باشد.

با توجه به موارد مطرح شده، ۱۸۴ شرکت برای دوره ۱۳۸۴-۱۳۹۱ به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش انتخاب شدند.

در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات، ابتدا از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. در روش کتابخانه‌ای، مبانی نظری پژوهش، از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین گردآوری می‌شود. سپس، برای گردآوری داده‌های پژوهش حاضر از لوح‌های فشرده آرشیو تصویری و آماري سازمان بورس اوراق بهادار تهران، سایت رسمی شرکت بورس اوراق بهادار تهران و دیگر پایگاه‌های اینترنتی مرتبط، اطلاعات حسابداری شرکت‌های بورسی و دیگر منابع اطلاعاتی استفاده شده است. به منظور انجام محاسبات و آماده کردن داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز پژوهش و همچنین تجزیه و تحلیل آن‌ها، از نرم‌افزارهای Excel و Eviews7 استفاده شده است.

۴- فرضیه‌های پژوهش

با توجه به اینکه هدف این پژوهش، بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود در شرکت‌های درمانده مالی می‌باشد، فرضیه‌های پژوهش به صورت زیر تدوین شده است:

فرضیه اول: بین تخصص حسابرسی و پایداری سود رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین اندازه موسسه حسابرسی و پایداری سود رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین تداوم انتخاب حسابرسی و پایداری سود رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: رابطه بین تخصص حسابرسی و پایداری سود در شرکت‌های درمانده مالی تفاوت معناداری با شرکت‌های غیردرمانده مالی وجود دارد.

معنی دار بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود واقعی است. بدین منظور از الگوی زیر برای بررسی فرضیه‌ها استفاده شده است که بدین صورت است:

$$INCOME_{it} = \beta_0 + \beta_1 BIG_{it} + \beta_2 SPEC_{it} + \beta_3 TENURE_{it} + \beta_4 LOSS_{it} + \beta_5 INCCHC_{it} + \beta_6 SIZE_{it} + \beta_7 OCF_{it} + \beta_8 Z_ALTMAN_{it} + \beta_9 BIG_{it} * Z_ALTMAN_{it} + \beta_{10} SPEC_{it} * Z_ALTMAN_{it} + \beta_{11} TENURE_{it} * Z_ALTMAN_{it} + \epsilon$$

که در مدل مزبور:

INCOME- پایداری سود می‌باشد.

BIG_{it}- اندازه حسابرس را می‌سنجد به این صورت که اگر حسابرس سازمان حسابرسی باشد مقدار ۱ و در غیر این صورت مقدار ۰ می‌پذیرد.

SPEC_{it}- دوره تصدی و تخصص حسابرس را نشان می‌دهد، اگر دوره تصدی حسابرس ۵ سال و بیشتر از آن باشد مقدار ۱ و در غیر این صورت مقدار ۰ می‌پذیرد.

TENURE- تداوم انتخاب حسابرس.

Z_ALTMAN- معیار درماندگی مالی شرکتها.

OCF_{it}- جریان نقدی عملیات را نشان می‌دهد.

LOSS_{it}- اگر شرکت متحمل زیان شود مقدار آن ۱ و در غیر این صورت مقدار آن ۰ خواهد بود.

INCCHC_{it}- اگر درآمد شرکت در سال جاری بیشتر از درآمد شرکت در سال قبل باشد مقدار آن ۱ و در غیر این صورت مقدار آن ۰ خواهد بود.

SIZE_{it}- اندازه شرکت را می‌سنجد که توسط لگاریتم فروش های کل شرکت محاسبه میشود.

۷- تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

۷-۱- آماره‌های توصیفی پژوهش

در این بخش و قبل از انجام آزمون فرضیه، آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق در جدول (۱) ارائه شده‌اند. آماره‌های مذکور شمایی کلی از وضعیت توزیع داده‌های تحقیق مربوط به هر متغیر را نشان می‌دهد. آماره‌های یاد شده بر اساس داده‌ها طی کل دوره محاسبه شده‌اند و برخی از داده‌ها برای مقایسه‌ی بهتر بر جمع کل دارایی‌های اول دوره تقسیم و به کمک آن همگن شده‌اند.

DIST_ D خالص پرداخت سالانه به وام‌دهندگان. ارزش منفی برای این متغیر نشان‌دهنده ایجاد بدهی و ارزش مثبت نشان دهنده بازپرداخت بدهی می‌باشد.

۵-۲- متغیر مستقل

در این پژوهش کیفیت حسابرسی به عنوان متغیر مستقل می‌باشد. کیفیت حسابرسی به دلیل ساختار چند بعدی و نامشهود آن دارای روش خاصی برای اندازه‌گیری نیست. در پژوهش‌های متعدد اغلب از معیارهای متفاوتی برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی استفاده می‌شود. در این پژوهش، دو معیار اندازه‌ی موسسه حسابرسی و تخصص موسسه حسابرسی در صنعت به عنوان شاخص‌هایی برای کیفیت حسابرسی در نظر گرفته شده‌اند. برای بررسی درماندگی مالی شرکت‌ها از مدل تصحیح شده آلتمن استفاده شده است. در مدل آلتمن برای پیش‌بینی درماندگی مالی، از روش تجزیه و تحلیل نسبت‌ها استفاده شده و به صورت یک تابع که نسبت‌های مالی به عنوان متغیرهای مستقل آن هستند، به اجرا در آمده است. این مدل که از پنج نسبت مالی (سرمایه در گردش به کل دارایی (x₁)، سود انباشته به کل دارایی (x₂)، درآمد قبل از بهره و مالیات به کل دارایی (x₃)، ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری بدهی (x₄)، فروش به کل دارایی (x₅)) تشکیل شده، به شرح زیر است:

$$Z = 0.717 x_1 + 0.847 x_2 + 3.107 x_3 + 0.420 x_4 + 0.998 x_5$$

در این مدل هرچه Z پایین‌تر باشد درجه بحران مالی شرکت بیشتر است. به طوری که شرکت‌های با امتیاز Z بالاتر از ۲/۹ وارد طبقه شرکت‌های سالم شده و با امتیاز Z کمتر از ۱/۲۳ به عنوان شرکت‌های ورشکسته طبقه‌بندی می‌کند و Z بین ۱/۲۳ و ۲/۹ به عنوان منطقه تردید تلقی می‌گردد (کردستانی و رحیمی، ۱۳۸۹).

۵-۳- متغیرهای کنترلی

همچنین در پژوهش حاضر جریان های نقد عملیات، اندازه شرکت، زیان شرکت و تغییرات در درآمد به عنوان متغیرهای کنترل انتخاب شدند.

۶- مدل پژوهش

هدف آزمون فرضیه‌ی آماری، تعیین این موضوع است که با توجه به اطلاعات به دست آمده از داده‌های نمونه، حدسی که درباره‌ی خصوصیتی از جامعه می‌زنیم تایید می‌شود یا خیر. این پژوهش به دنبال بررسی و آزمون فرضیه‌های وجود رابطه‌ی

جدول (۱): آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	علامت	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
اندازه موسسه حسابداری	ASIZE _{it}	۰,۳۸۴۷	۰,۰۰۰۰	۱,۰۰۰۰	۰,۰۰۰۰	۰,۴۸۳۳
تداوم انتخاب حسابرس	TENURE	۳,۱۴۲۳	۴,۵۲۰۰	۱۳,۰۰۰۰	۱,۰۰۰۰	۰,۴۰۵۶
تخصص حسابرس در صنعت	SPEC _{it}	۰,۲۸۹۴	۰,۳۱۲۶	۰,۶۹۸۸	۰,۰۲۳۴	۰,۰۴۷۶
درماندگی مالی	Z_ALTMAN	۰,۸۳۴۱	۴,۰۴۸۹	۴,۰۱	۰,۰۹	۰,۷۹۸۳
جریان‌های نقد عملیاتی	OCF _{it}	۰,۱۱۴۲	۰,۱۱۹۸	۰,۴۱۳۹	-۰,۰۳۳۶	۰,۱۴۲۵
اندازه شرکت	LNSIZE _{it}	۵,۴۲۸۹	۵,۴۴۸۸	۷,۹۲۳۸	۰,۰۰۰۰	۱,۲۸۷۹
زیان شرکت	LOSS _{it}	۰,۳۱۲۸	۰,۰۰۰۰	۱,۰۰۰۰	۰,۰۰۰۰	۰,۴۰۵۶
تغییرات در درآمد	INCCHC _{it}	۰,۶۲۳۹	۰,۰۰۰۰	۱,۰۰۰۰	۰,۰۰۰۰	۰,۰۹۷۸

۲-۷- ضرایب همبستگی بین متغیرها

برای تعیین میزان ارتباط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. مطالعه‌ی همبستگی، ابزاری آماری است که به وسیله‌ی آن میتوان درجه‌ای را که یک متغیر به متغیر دیگر از نظر خطی مرتبط می‌شود، اندازه‌گیری کرد. رابطه‌ی همبستگی بین متغیرهای پژوهش و معنادار بودن آن‌ها در جدول شماره‌ی (۲) ارائه شده است.

ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل به کار رفته در یک مدل نباید زیاد باشد. زیرا، همبستگی بین متغیرهای مستقل در یک مدل موجب مخدوش شدن نتایج رگرسیون می‌شود. هرگاه ضریب معناداری متغیری کمتر از ۵٪ باشد ($Sig < 5\%$) باشد، H_0 رد و H_1 تایید می‌گردد و معناداری آن دو متغیر قابل قبول است در غیر این صورت قابل قبول نمی‌باشد.

جدول (۲): ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

INCCHC	LOSS	LNSIZE	OCF	Z_ALTMAN	SPEC	TENURE	ASIZE	
							۱	ASIZE
						۱	۰,۲۴۹	TENURE
					۱	۰,۰۹۷	۰,۳۱۷	SPEC
				۱	۰,۱۳۲	۰,۰۴۳	۰,۱۸۷	Z_ALTMAN
			۱	۰,۲۱۱	۰,۰۱۹	۰,۲۰۹	۰,۲۴۱	OCF
		۱	۰,۰۲۸	-۰,۰۰۹	۰,۰۲۰	۰,۰۷۸	۰,۱۰۸	LNSIZE
	۱	۰,۰۹۴	۰,۳۱۶	-۰,۱۲۱	۰,۰۰۶	۰,۰۸۹	۰,۱۲۲	LOSS
۱	۰,۰۳۸	۰,۲۲۷	۰,۰۹۴	۰,۰۰۰	۰,۲۳۱	۰,۰۶۲	۰,۰۴۲	INCCHC

* قسمت‌های رنگی بیانگر معنادار بودن همبستگی در سطح ۱٪ یا ۵٪ می‌باشد.

۳-۷- پایایی متغیرهای تحقیق

قبل از پرداختن به متغیرهای پژوهش و تخمین مدل رگرسیون، لازم است متغیر وابسته‌ی پژوهش مشخص شود. متغیر پایداری سود به عنوان متغیر وابسته استفاده شده است. پایداری سود از طریق تخمین مدل (۱) سنجیده می‌شود (تیتمن و ترومن^{۱۸}، ۲۰۱۴):

$$Earn_{i,t+1} = a_0 + a_1 Earn_{i,t} + e_{it} \quad (1)$$

در این مدل، $Eaen_t$ بیانگر سود خالص سال جاری و $Eaen_{t+1}$ بیانگر سود خالص سال آتی است. طبق این مدل، هر

چه همبستگی بین سود سال جاری با سود سال بعد بیشتر باشد، سود سال جاری پایدارتر است. معیار سنجش این همبستگی، معنادار بودن ضریب حاصل از آزمون مدل (a₁) است. پس از اطمینان از معنادار بودن مدل در بین شرکت‌های نمونه، متغیرهای مستقل به مدل مزبور اضافه می‌شوند. چنانچه مدل یاد شده تخمین زده شود و نتایج نشانگر معنادار بودن مدل باشد، نتیجه می‌شود که سود خالص دارای پایداری است. زیرا سودهای سال جاری با سال بعد رابطه‌ی معناداری داشته است. هر چه ضریب تعیین حاصل از تخمین مدل بیشتر باشد، رابطه‌ی بین سود سال جاری و سال بعد قوی‌تر و در نتیجه

سود، متغیرهای مزبور به مدل اضافه شده و مدل تعدیل شده مجدداً برآورد خواهد شد. مدل تعدیل شده پس از اضافه شدن متغیرهای مستقل و کنترلی به شرح زیر می باشد

$$EARN_{it+1} = \beta_0 + \beta_1 EARN_{it} + \beta_2 ASIZE_{it} * EARN_{it} + \beta_3 SPEC_{it} * EARN_{it} + \beta_4 TENURE_{it} * EARN_{it} + \beta_5 LOSS_{it} * EARN_{it} + \beta_6 INCCHC_{it} * EARN_{it} + \beta_7 SIZE_{it} * EARN_{it} + \beta_8 OCF_{it} * EARN_{it} + \beta_9 Z_ALTMAN_{it} + \beta_{10} Z_ALTMAN_{it} * EARN_{it} + \beta_{11} ASIZE_{it} * Z_ALTMAN_{it} * EARN_{it} + \beta_{12} SPEC_{it} * Z_ALTMAN_{it} * EARN_{it} + \beta_{13} TENURE_{it} * Z_ALTMAN_{it} * EARN_{it} + \varepsilon(2)$$

۸- نتایج پژوهش

پس از تعیین مدل مناسب برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته از طریق مدل رگرسیون به روش داده‌های ترکیبی بررسی شده است. نتایج آزمون معناداری مدل پژوهش برای دوره‌ی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۱ در جدول شماره‌ی (۴) قابل مشاهده است.

پایداری سود بیشتر خواهد بود. ابتدا برای اینکه مطمئن شویم که سود خالص در بین شرکت‌های نمونه دارای پایداری است، مدل (۱) در کل نمونه تخمین زده شده است. به دلیل استفاده از تحلیل داده‌های ترکیبی قبل از انجام تخمین مدل مزبور آزمون چاو (F) بر روی نمونه انجام شد. نتیجه‌ی آزمون چاو (F=0.2486 و p-value=0.4791) نشان داد که برای تخمین مدل در بین داده‌ها استفاده از مدل تلفیق کل داده‌ها (pooled data) مناسب است. نتایج تخمین مدل مزبور به روش تلفیق کل داده‌ها در جدول شماره‌ی (۳) نشان داده شده است.

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، نتایج نشان می‌دهد که مدل مذکور در بین کل شرکت‌های نمونه با سطح اطمینان ۹۹٪ معنادار است. به بیان دیگر، سود خالص شرکت‌های مذکور از پایداری مطلوبی برخوردار بوده است. در ادامه و به منظور بررسی رابطه معنادار بین متغیرهای مستقل شاخص‌های کیفیت حسابرسی و درماندگی مالی و پایداری

جدول (۳): نتایج آزمون مدل پایداری سود

$$Earn_{i,t+1} = a_0 + a_1 Earn_{i,t} + e_{it}$$

متغیر	ضریب	t-static p-value	R ²	R ² تعدیل شده	F-static	p-value
ضریب ثابت	۰,۲۱۹۸	۸,۸۲۳۶ ۰,۰۰۰۰	۰,۳۶۲۷	۰,۳۴۹۳	۹,۷۳۸۴	۰,۰۰۰۰
	Earn _t	۰,۳۳۰۹				

جدول (۴): نتایج برآورد مدل رگرسیون پژوهش

شرح	ضریب	t-static	p-value
ضریب ثابت	β ₀	۲,۱۴۳۹	۰,۰۰۰۰
EARN _{it}	β ₁	۰,۱۴۶۴	۰,۰۰۶۴
ASIZE _{it} *EARN _{it}	β ₂	۰,۱۹۶۷	۰,۰۰۰۰
SPEC _{it} *EARN _{it}	β ₃	۰,۳۶۳۲	۰,۰۳۴۴
TENURE _{it} *EARN _{it}	β ₄	۰,۰۰۱۴	۰,۱۱۶۳
LOSS _{it} *EARN _{it}	β ₅	-۰,۰۷۳۵	۰,۳۲۱۲
INCCHC _{it} *EARN _{it}	β ₆	-۰,۱۲۱۶	۰,۰۰۰۰
SIZE _{it} *EARN _{it}	β ₇	۰,۰۲۴۷	۰,۰۰۰۰
OCF _{it} *EARN _{it}	β ₈	۱,۰۳۴۲	۰,۰۴۴۲
Z_ALTMAN _{it}	β ₉	۰,۲۱۸۷	۰,۰۳۸۹
Z_ALTMAN _{it} *EARN _{it}	β ₁₀	۰,۰۳۶۴	۰,۰۲۷۱
ASIZE _{it} *Z_ALTMAN _{it} *EARN _{it}	β ₁₁	۰,۲۸۷۴	۰,۰۰۰۶
SPEC _{it} *Z_ALTMAN _{it} *EARN _{it}	β ₁₂	۰,۴۱۷۶	۰,۰۳۴۱
TENURE _{it} *Z_ALTMAN _{it} *EARN _{it}	β ₁₃	۰,۰۱۲۹	۰,۰۸۱۴
R-squared		۰,۳۸۹۷	
Adjusted R-squared		۰,۳۸۲۲	
F-static (p-value)		۹,۶۱۲۷ (۰,۰۰۰)	
D-W		۲,۱۶۶۸	

همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود، آماره‌ی F (فیشر) مربوط به برآورد مدل با سطح اطمینان ۹۹٪ معنی‌دار است ($F=9.6127$ و $p\text{-value}=0.000$).

بنابراین، مدل پژوهش در کل معنی‌دار بوده و متغیرهای مستقل و کنترلی، توانایی توضیح سود خالص را در مدل دارد. علاوه بر این، ضریب تعیین تعدیل‌شده‌ی حاصل از آزمون مدل ۰٫۳۸۲۲ بوده است. این رقم نشان می‌دهد که ۳۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته‌ی مدل یعنی سود خالص توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود. آماره‌ی آزمون دوربین واتسون ۲٫۱۶۶۸ می‌باشد. این آزمون برای بررسی خود همبستگی خطاهای ناشی از برآورد مدل استفاده می‌شود. میزان مطلوب آن برای عدم وجود خود همبستگی ۲ می‌باشد. اگر مقدار این آماره بین ۱٫۵ تا ۲٫۵ باشد، خود همبستگی در مقادیر خطای مدل رد می‌شود. با توجه به این که میزان آماره‌ی دوربین واتسون حاصل ۲٫۱۶۶۸ بوده است، وجود خود همبستگی در مقادیر خطای مدل رد می‌شود.

سود می‌پردازد. در این فرضیه متغیر وابسته، پایداری سود و متغیر مستقل، اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی است. آماره‌ی مربوط برای تعیین معناداری ضرایب، آماره‌ی t استیودنت می‌باشد. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر در فرضیه‌ی اول یعنی $EARN_{it} * ASIZE_{it}$ و سطح معناداری آن ($p\text{-value}$) به ترتیب ۴٫۷۲۱۳ و ۰٫۰۰۰ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰٫۰۱ کمتر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار بوده و رابطه‌ی معنادار اندازه‌ی حسابرسی و پایداری سود با اطمینان ۹۹٪ مورد تایید قرار می‌گیرند. ضریب مربوط به این متغیر مثبت می‌باشد. در نتیجه، با افزایش اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، رابطه‌ی مثبت بین سود سال جاری و سود سال آتی نیز افزایش یافته است. همچنین، اضافه شدن متغیر اندازه‌ی حسابرسی به مدل منجر به افزایش شدت واکنش سود آتی از تغییرات سود جاری (از ۰٫۱۴۶۴ به ۰٫۱۹۶۷) شده است. لذا، فرضیه‌ی اول پژوهش مورد تایید قرار می‌گیرد.

۸-۱- نتایج آزمون فرضیه اول

فرضیه‌ی اول پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی (با معیار تخصص موسسه‌ی حسابرسی در صنعت صاحبکار) بر پایداری سود می‌پردازد. در این فرضیه متغیر وابسته، پایداری سود و متغیر مستقل، اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی است. آماره‌ی مربوط برای تعیین معناداری ضرایب، آماره‌ی t استیودنت می‌باشد. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر در فرضیه‌ی اول یعنی $EARN_{it} * ASIZE_{it}$ و سطح معناداری آن ($p\text{-value}$) به ترتیب ۴٫۷۲۱۳ و ۰٫۰۰۰ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰٫۰۱ کمتر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار بوده و رابطه‌ی معنادار اندازه‌ی حسابرسی و پایداری سود با اطمینان ۹۹٪ مورد تایید قرار می‌گیرند. ضریب مربوط به این متغیر مثبت می‌باشد. در نتیجه، با افزایش اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، رابطه‌ی مثبت بین سود سال جاری و سود سال آتی نیز افزایش یافته است. همچنین، اضافه شدن متغیر اندازه‌ی حسابرسی به مدل منجر به افزایش شدت واکنش سود آتی از تغییرات سود جاری (از ۰٫۱۴۶۴ به ۰٫۱۹۶۷) شده است. لذا، فرضیه‌ی اول پژوهش مورد تایید قرار می‌گیرد.

۸-۲- آزمون فرضیه دوم

فرضیه‌ی دوم پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی (با معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی) و پایداری

۸-۳- آزمون فرضیه سوم

فرضیه‌ی سوم پژوهش به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی (با معیار تداوم انتخاب حسابرسی) بر پایداری سود می‌پردازد. در این فرضیه متغیر وابسته، پایداری سود و متغیر مستقل، تداوم انتخاب حسابرسی است. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر در فرضیه‌ی سوم یعنی $EARN_{it} * TENURE_{it}$ و سطح معناداری آن ($p\text{-value}$) به ترتیب ۱٫۷۷۸۱ و ۰٫۱۱۶۳ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰٫۰۵ بیشتر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار نبوده و رابطه‌ی معنادار تداوم انتخاب حسابرسی و پایداری سود مورد تایید قرار نمی‌گیرند. لذا، فرضیه‌ی سوم پژوهش مورد تایید قرار نگرفته است.

۸-۴- آزمون فرضیه چهارم

فرضیه‌ی چهارم پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی (با معیار تخصص موسسه‌ی حسابرسی) و پایداری سود در شرکت‌های درمانده و غیر درمانده‌ی مالی می‌پردازد. در این فرضیه متغیر وابسته، پایداری سود و متغیر مستقل، تخصص موسسه‌ی حسابرسی است. توان مالی شرکت‌ها نیز به عنوان متغیر تعدیل‌کننده به کار رفته است. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر در فرضیه‌ی پنجم یعنی $EARN_{it} * Z_ALTMAN_{it} * SPEC_{it}$

فرضیه متغیر وابسته، پایداری سود و متغیر مستقل، تداوم انتخاب حسابرس است. توان مالی شرکت‌ها نیز به عنوان متغیر تعدیل کننده به کار رفته است. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر در فرضیه‌ی ششم یعنی $TENURE_{it} * Z_ALTMAN_{it} * EARN_{it}$ و سطح معناداری آن (p-value) به ترتیب ۱,۶۶۵۲ و ۰,۰۸۱۴ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰/۰۵ بیشتر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار نبوده و رابطه‌ی بین تداوم انتخاب حسابرس و پایداری سود در بین شرکت‌های درمانده‌ی مالی و غیر درمانده‌ی مالی تفاوت معناداری نداشته است. لذا، فرضیه‌ی ششم پژوهش مورد تایید قرار نگرفته است.

۹- نتیجه گیری و بحث

آنچه مطلوبیت سود را برای سهامداران افزایش می‌دهد کیفیت و پایداری آن است. اما، آنچه می‌تواند باعث کنترل رفتار فرصت‌طلبانه‌ی مدیریت شده و مشکلات نمایندگی بین سهامداران و مدیران را کاهش دهد و منجر به ثبات میزان سود شود، حسابرسی است. حسابرسی که با کیفیت بالاتری انجام شود می‌تواند بر میزان اقلام تعهدی اختیاری اعمالی شده توسط مدیریت و کیفیت و پایداری سود نقش داشته باشد. لذا هدف اساسی این پژوهش بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری سود در میان شرکت‌های درمانده مالی نسبت به دیگر شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران بود. فرضیه‌های پژوهش با توجه به ادبیات و پیشینه‌ی پژوهش، که شامل چهار فرضیه بود تدوین شدند. با اعمال شرایطی شرکت‌های عضو نمونه که به تعداد ۱۸۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد، تعیین شدند. دوره زمانی پژوهش از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا انتهای ۱۳۹۱ مشخص شد. سپس، با استفاده از نرم افزارهای موجود، سایت‌ها، مجلات و سایر منابع اطلاعاتی داده‌های مورد نیاز گردآوری شدند. پژوهش حاضر شامل شش فرضیه بوده و برای سنجش کیفیت حسابرسی، از سه معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، تخصص حسابرس در صنعت صاحبکار و تداوم تصدی حسابرس استفاده شده است.

فرضیه اول پژوهش به بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی (با معیار تخصص موسسه‌ی حسابرسی در صنعت صاحبکار) بر پایداری سود می‌پردازد. نتایج برآورد مدل رگرسیون ضریب متغیر اندازه‌ی حسابرس در مدل، معنادار بوده و رابطه‌ی معنادار اندازه‌ی حسابرس و پایداری سود با اطمینان ۹۹٪ مورد تایید قرار گرفت. در نتیجه، فرضیه‌ی اول تحقیق مورد تایید قرار گرفته است و با افزایش اندازه‌ی موسسه‌ی

و سطح معناداری آن (p-value) به ترتیب ۲,۷۹۸۸ و ۰,۰۳۴۱ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰/۰۵ کمتر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار بوده و ضریب مربوط به این متغیر مثبت می‌باشد. همچنین، اضافه شدن متغیر تخصص حسابرس و شاخص درماندگی مالی به مدل منجر به افزایش شدت واکنش سود آتی از تغییرات سود جاری با ضریب کیفیت حسابرسی (از ۰,۳۶۳۲ به ۰,۴۱۷۶) شده است. در نتیجه، با افزایش مقدار متغیر درماندگی مالی، رابطه‌ی مثبت بین تخصص موسسه‌ی حسابرس و پایداری سود نیز افزایش یافته است. به بیان دیگر، ارتباط بین تخصص حسابرس و پایداری سود در شرکت‌های درمانده‌ی مالی شدت کمتری دارد. لذا، فرضیه‌ی پنجم پژوهش مورد تایید قرار گرفته است.

۸-۵- آزمون فرضیه پنجم

فرضیه پنجم پژوهش به بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی (با معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی) و پایداری سود در شرکت‌های درمانده و غیر درمانده‌ی مالی می‌پردازد. در این فرضیه متغیر وابسته، پایداری سود و متغیر مستقل، اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی است. توان مالی شرکت‌ها (با شاخص آلتمن) نیز به عنوان متغیر تعدیل کننده به کار رفته است. با توجه به نتایج، آماره‌ی t مربوط به متغیر مورد نظر در فرضیه‌ی چهارم یعنی $ASIZE_{it} * Z_ALTMAN_{it} * EARN_{it}$ و سطح معناداری آن (p-value) به ترتیب ۴,۶۸۹۹ و ۰,۰۰۰ بوده است. با توجه به این که این اندازه از سطح خطای ۰/۰۱ کمتر بوده است، بنابراین ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار بوده و ضریب مربوط به این متغیر مثبت می‌باشد. همچنین، اضافه شدن متغیر اندازه‌ی حسابرس و شاخص درماندگی مالی به مدل منجر به افزایش شدت واکنش سود آتی از تغییرات سود جاری با ضریب کیفیت حسابرسی (از ۰,۱۹۶۷ به ۰,۲۸۷۴) شده است. در نتیجه، با افزایش مقدار متغیر درماندگی مالی، رابطه‌ی مثبت بین اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرس و پایداری سود نیز افزایش یافته است. به بیان دیگر، ارتباط بین اندازه‌ی حسابرس و پایداری سود در شرکت‌های درمانده‌ی مالی شدت کمتری دارد. لذا، فرضیه‌ی چهارم پژوهش مورد تایید قرار گرفته است.

۸-۶- آزمون فرضیه ششم

فرضیه‌ی ششم پژوهش به بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی (با معیار تداوم انتخاب حسابرس) و پایداری سود در شرکت‌های درمانده و غیر درمانده‌ی مالی می‌پردازد. در این

حسابرسی، پایداری سود نیز افزایش یافته است. نتایج حاصل از این آزمون با نتایج حاصل از تحقیق دیوایس، سو و ترامپیتز^{۱۹} (۲۰۰۲)، همخوانی داشته است. آنان نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسید که کیفیت حسابرسی رابطه‌ی معناداری با پایداری سود دارد. تخصص حسابرس در صنعت مورد فعالیت صاحبکار به دلیل آگاهی بیشتر حسابرس از فعالیت‌های مدیران در شرکت منجر به افزایش کیفیت اجرای حسابرسی می‌شود.

فرضیه‌ی دوم پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی (با معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی) و پایداری سود می‌پردازد. ضریب متغیر مورد نظر در مدل، معنادار بوده و رابطه‌ی معنادار اندازه‌ی حسابرس و پایداری سود با اطمینان ۹۹٪ مورد تایید قرار می‌گیرند. ضریب مربوط به این متغیر مثبت می‌باشد. در نتیجه، با افزایش اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی، رابطه‌ی مثبت بین سود سال جاری و سود سال آتی نیز افزایش یافته است. نتایج حاصل از این آزمون با نتایج حاصل از تحقیق کمرن، پرینسیپ و ترامبتا^{۲۰} (۲۰۰۸) همخوانی دارد آنها نیز در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که ساعات صرف شده برای حسابرسی صاحب کار با پایداری سود رابطه مثبت دارد. انتظار بر این است که موسسات حسابرسی بزرگ به دلیل استقلال بیشتر، کادر حرفه‌ای و با تجربه و عدم وابستگی مالی به صاحبکار کیفیت بیشتری در اجرای حسابرسی داشته باشند. همچنین موسسات حسابرسی بزرگ‌تر، انگیزه‌ی کمتری برای رفتار فرصت‌طلبانه دارند. بنابراین، درک مناسب کاربران از کیفیت حسابرسی، آنان را در وضعیت بهتری قرار می‌دهد.

فرضیه‌ی سوم پژوهش به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی (با معیار تداوم انتخاب حسابرس) بر پایداری سود می‌پردازد. تداوم تصدی حسابرس رابطه‌ی معناداری با پایداری سود نداشته است. نتایج حاصل از این آزمون با نتایج حاصل از تحقیق مجتهد زاده و آقایی (۱۳۸۳) همخوانی ندارد، آنها در پژوهش خود نتیجه گرفتند بین کیفیت حسابرسی و پایداری سود رابطه‌ی مثبت با اهمیتی وجود دارد. ارتباط بلند مدت حسابرس و صاحبکار باعث ایجاد خطر عدم استقلال برای موسسات حسابرسی کوچک می‌شود. همچنین با تداوم انتخاب حسابرس، احتمال بیش‌تری وجود دارد که اشتباهات موجود در صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای هنگام تنظیم و ارائه صورت‌های مالی سالانه کشف و اصلاح شود در حالی که تداوم انتخاب حسابرس همگرایی قابل توجهی با اصلاح و ارائه دوباره صورت‌های مالی ندارد.

فرضیه‌ی چهارم پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی (با معیار تخصص موسسه‌ی حسابرسی) و پایداری سود در شرکت‌های درمانده و غیر درمانده‌ی مالی می‌پردازد. ارتباط بین تخصص حسابرس و پایداری سود در شرکت‌های درمانده‌ی مالی شدت کمتری دارد. لذا، فرضیه چهارم پژوهش مورد تایید قرار گرفته است. نتایج حاصل از این آزمون با نتایج حاصل از تحقیق بیسکر^{۲۱} و همکاران موافق بود. اغلب سهامداران اعتقاد دارند سودی که دارای ثبات و پایداری باشد دارای کیفیت بیشتری است و برای تصمیمات سرمایه‌گذاری دارای اطلاعات مفیدتری است. یکی از راه‌های کیفیت سود و پایداری در آن، ارتقای کیفیت و تخصص حسابرسی است. زیرا شرکت‌هایی که سود را دستکاری می‌کنند، بیشتر مستعد این هستند که گزارش حسابرسی تعدیل شده (غیر مقبول) داشته باشند. افزایش دقت اطلاعات مرتبط با کیفیت حسابرسی بالاتر توانایی مدیریت برای استفاده از اقلام تعهدی اختیاری را کاهش داده و به تبع آن بر مدیریت سود تأثیر منفی می‌گذارد.

فرضیه‌ی پنجم پژوهش به بررسی رابطه‌ی بین کیفیت حسابرسی (با معیار اندازه‌ی موسسه‌ی حسابرسی) و پایداری سود در شرکت‌های درمانده و غیر درمانده‌ی مالی می‌پردازد. ارتباط بین اندازه‌ی حسابرس و پایداری سود در شرکت‌های درمانده‌ی مالی شدت کمتری دارد. لذا، فرضیه‌ی چهارم پژوهش مورد تایید قرار گرفته است. نتایج حاصل از این آزمون با نتایج حاصل از تحقیق فرانسیس و ویلسون^{۲۲} (۲۰۱۴)، همخوانی دارد. موسسات حسابرسی بزرگ نسبت به موسسات کوچک‌تر از انگیزه قوی‌تری برای حفظ شهرت از طریق صدور گزارش صادقانه برخوردار هستند. زیرا، قصور در کشف تحریفات با اهمیت منجر به تضعیف بازار خدمات حسابرسی می‌شود. موسسات حسابرسی بزرگ صاحبکاران بزرگ‌تری دارند، از این رو توقع بازار برای کشف تحریفات موجود در صورت‌های مالی از حسابرسان افزایش می‌یابد. افزون بر این، شواهد تجربی حاکی از این است که موسسه‌های حسابرسی بزرگ‌تر دارای کیفیت حسابرسی برتری هستند، زیرا از منابع و امکانات بهتری برای آموزش حسابرسان در انجام دادن حسابرسی، نسبت به موسسه‌های کوچک‌تر برخوردار هستند.

فرضیه ششم تحقیق به بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی (با معیار تداوم انتخاب حسابرس) و پایداری سود در شرکت‌های درمانده و غیر درمانده‌ی مالی می‌پردازد. رابطه‌ی بین تداوم انتخاب حسابرس و پایداری سود در بین شرکت‌های درمانده‌ی مالی و غیر درمانده‌ی مالی تفاوت معناداری نداشته

به علت عدم انجام این کار در ایران، اثر تورم در تحقیق حاضر نادیده گرفته شده است.

(ج) از دیگر محدودیت‌های این تحقیق، ویژگی خاص تحقیق‌های نیمه تجربی مبنی بر عدم کنترل برخی عوامل مؤثر بر نتایج تحقیق از جمله تأثیر متغیرهایی چون عوامل اقتصادی، شرایط سیاسی، وضعیت اقتصاد جهانی و ... است که خارج از دسترس محقق بوده و ممکن است بر نتایج تحقیق اثرگذار باشد.

فهرست منابع

- * اسلامی بیدگلی، غلامرضا و زارعی، حسین (۱۳۸۲). «پژوهش تجربی پیرامون روش‌های تحلیل آماری در حسابرسی» بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۳، صص ۱۳۰-۱۰۷.
- * رجبی، روح الله و رجبی خوشئی (۱۳۸۷). هزینه‌های نمایندگی و قیمت‌گذاری خدمات حسابرسی مستقل. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. دوره ۱۵، شماره ۵۳؛ صص ۳۵-۵۲.
- * سجادی، سید حسین؛ عربی، مهدی؛ (۱۳۸۹). تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود، فصل‌نامه حسابدار رسمی، شماره ۲۴، صص ۲۳-۱۶.
- * کردستانی، غلامرضا؛ رحیمی، مصطفی؛ (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی با هزینه سرمایه و مدیریت سود، فصل‌نامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۶، صص ۹۲-۷۱.
- * قدیری مقدم، ابوالفضل و همکاران (۱۳۸۸)، بررسی توانایی مدل‌های پیش‌بینی ورشکستگی آلتمن و اهلسون در پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، مجله دانش و توسعه، سال شانزدهم، شماره ۲۸، صص ۱۹۳-۲۲۰.
- * مجتهدزاده، ویدا و آقایی، پروین (۱۳۸۳). «عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده‌کنندگان» بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۸، صص ۷۶-۵۳.
- * نمازی، محمد؛ بایزیدی، انوار؛ جبارزاده کنگر لویی، سعید؛ (۱۳۸۷)، بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بازار بورس اوراق بهادار تهران، فصل‌نامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۹، صص ۲۲-۴.

است. لذا، فرضیه‌ی ششم تحقیق مورد تایید قرار نگرفته است. نتایج حاصل از این آزمون با نتایج حاصل از تحقیق نکل و ونس‌ترالین^{۳۳} (۲۰۰۷) همخوانی دارد. با تداوم انتخاب حسابرس، تمایل افراد برای انتشار گزارش تداوم فعالیت برای صاحبکاران بحران‌زده کاهش می‌یابد. همچنین تداوم انتخاب حسابرس موجب کاهش کیفیت حسابرسی می‌شود.

براساس نتایج پژوهش، لازم است دولت و سازمان حسابرسی مقررات و استانداردهایی برای کنترل هر چه بهتر رفتار مدیریت شرکت‌ها در انتخاب روش‌های متعدد حسابداری و مقررات دولتی که می‌تواند منجر به دستکاری و ارائه‌ی غیر واقعی سود شود، تدوین کنند. بهتر است این رهنمودها به گونه‌ای تدوین شوند که تا حد امکان رفتار مدیریت را کنترل کنند. همچنین، به بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود که علاوه بر شاخص سودآوری شرکت در تصمیم‌گیری‌های شورای عالی بورس، مانند تصمیم‌گیری در مورد نحوه‌ی ورود شرکت‌ها به بازار بورس، شاخص‌های دیگری در نظر بگیرد. زیرا، سود در معرض دستکاری و تحریف است. نتایج این پژوهش نشان داد که اندازه و تخصص موسسه حسابرسی ارتباط مثبت معناداری با پایداری سود داشته است. لذا، لازم است سهامداران در انتخاب حسابرس با کیفیت و دارای حسن شهرت دقت کنند. برای دستیابی به کیفیت بالای حسابرسی در ایران، لازم است به مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی بیشتر بها داده شود و زمینه برابری این مؤسسات با سازمان حسابرسی فراهم شود. همچنین برای پژوهش‌های آینده مطالعه‌ی تأثیر سایر شاخص‌های کیفیت حسابرسی مانند نوع گزارش حسابرس، میزان استقلال و ... بر پایداری سود در شرکت‌های بورسی و بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر پایداری و کیفیت سود به تفکیک صنایع مختلف و مقایسه‌ی بین این صنایع توصیه می‌گردد.

بیان محدودیت‌های تحقیق به این دلیل است که نتایج تحقیق با احتیاط تفسیر شده و منجر به تصمیمات نادرست نشود. مهم‌ترین محدودیت‌های تحقیق حاضر به شرح زیر است: الف) به علت برخی معیارهای گزینشی (مانند سال مالی منتهی به پایان اسفند ماه، عدم تغییر سال مالی و ...) در انتخاب شرکت‌ها و همچنین ناقص بودن داده‌های برخی شرکت‌ها، تعداد شرکت‌های مورد مطالعه به ۱۸۴ مورد کاهش یافت. بنابراین، تعمیم نتایج این تحقیق به سایر شرکت‌ها باید با احتیاط صورت پذیرد.

ب) شرایط تورمی کشور و عدم تعدیل اقلام صورت‌های مالی، بر محاسبه‌ی متغیرهای تحقیق بسیار مؤثر می‌باشد، اما

- * یگانه، حساس و آذین‌فر، کاوه (۱۳۸۹). «رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه موسسه حسابرسی» بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۶۱، صص ۹۸-۸۵.
- * Altman E.I. 1968;. Financial Ratios, Disarmament Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. The Journal of Finance Vol. 23.p.p: 589-609.
- * Balsam, S., J. Krishnan and J. Yang.. 2003. Auditor industry specialization and earnings quality.Auditing: A Journal of Practice & Theory.vol. 22 (2).p.p: 71-97.
- * Becker, C., M. Defond, J. Jiambalvo and K. Subramanyam.. 1998. The effect of audit quality on earnings management. Contemporary Accounting Research.vol. 15 (1).p.p: 1-2
- * Bauw HV, Marleen Willekens 2012. Evidence on (the lack of) Audit – quality. Differentiation in the Private Client Segment of the Belgian Audit Market; European Accounting Review; 13(3).p.p: 501 – 522.
- * Cameran,KL, Prencipe and A., & P. Trombetta. 2008. The international debate over mandatory auditor rotation: A conceptual research framework. Journal of International Accounting, Auditing & Taxation 8.p.p: 43-66.
- * Davis, R. A. and D. Neu .2009*. A note on the association between audit firm size and audit quality. Contemporary Accounting Research (Spring).p.p: 479-488.
- * DeAngelo, L., Auditor size and auditor quality.. Journal of Accounting and Economics.vol.3 (3).p.p: 183-199.
- * Dunn K. and B.W. Mayhew. 2004. Audit firm industry specialization and client disclosure quality. Review of Accounting Studies 9 (1).p.p: 35 – 58.
- * Deis, D. and G. Giroux. 1992. Determinants of audit quality in the public sector. The Accounting Review 67 (3).p.p: 462-479.
- * Davis, Soo and Trompeter,, K.R. (2002), “Do non-audit service fees impair auditor independence? Evidence from going concern opinions”, Journal of Accounting Research, Vol. 40 No. 4, pp. 1247-74.
- * Francis, J. and E. Wilson. 2014. Auditor changes: A joint test of theories related to agency costs and auditor differentiation. The Accounting Review 63 (4).p.p: 663-682.
- * Goelzer, D. 2010. Speech presented at the 2010 AICPA National Conference on Current SEC and PCAOB Developments, Washington, D.C., December 7,.Vol.7. p.p 251-289
- * HAY, D., JETER, D. (2011), ‘The Pricing of Industry Specialisation by Auditors in New Zealand’, Accounting and Business Research 41, 2.p.p: 171-195
- * Janin and Piot D. 2005. Speech presented at the 2005 AICPA National Conference on Current SEC and PCAOB Developments, Washington, D.C., December 7, 2005.Vol.25.p.p:264-275
- * Jensen, M., 1986, Agency costs of FCF, corporate finance, and takeovers, The American Economic Review 76,Vol.23.p.p: 323-329.
- * Kend, G. 2008. Does Big 6 auditor industry expertise constrain earnings management? Accounting Horizons 17 (Supplement).Vol.34.p.p: 1-16.
- * Li, T., R. King and K. Gaver. 2010. Audit fees, industry specialization, and compliance with GAAS reporting standards. Auditing: A Journal of Practice & Theory 13 (2l).p.p: 42-55.
- * Lawerns, V., I. Khurana, and J. Reynolds. 2011. Audit-firm tenure and the quality of financial reports. Contemporary Accounting Research 19 (4).p.p: 637-660.
- * Myers, J., L. Myers, and T. Omer. 2003. Exploring the term of the auditor client relationship and the quality of earnings: A case for mandatory auditor rotation? The Accounting Review 78 (3).p.p: 779-800.
- * Neal, T.L., Riley Jr., R.R., 2004. Auditor industry specialist research design. Auditing: A Journal of Practice and Theory 23 (2).p.p: 169-179.
- * Nnechel & Vanstraelen, T.L., Jr., R.R., 2007. Auditor industry specialist research design. Auditing: A Journal of Practice and Theory 23 (2),P.P: 169-179.
- * Sinnett , W. (2004). "Are there good reasons for auditor rotation?" Financial Executive 20 (7).p.p:29-32.
- * Skat, D. (2005). “Auditing, consulting, and auditor independence”. Journal of Accounting Research, Vol. 22 No.2, p.p: 679-702.
- * Tay, Mark H, D. T. Simon, and F. Greg Burton (2004), A Survey of Audit Service Pricing in South Korea, Research in Accounting Regulation, Vol. 13, p.p: 201-207.
- * Teoh , S. and T. Wong. 1993. Perceived auditor quality and the earnings response coefficient. The Accounting Review 68 (2).p.p: 346-366.
- * Titman S, Trueman B. 2014. Information Quality and the Valuation of New Issues. Journal of Accounting and Economics. 8(2): 159-172.
- * Zgarni I, Hlioui K, Zehri F. 2014. Audit Quality and Earnings Management in the Tunisian Context. International Journal of Accounting and Financial Reporting. 2(2): 17-33.
- * Palmrose Z.V. (1988), An analysis of auditor litigation and audit service quality. The Accounting Review 63(1): 55-73.
- * Wooten, T.C. (2003). Research about audit quality, The CPA Journal, 73(1):4851.